

Een *Ander*
Joods Geluid

Een jaar Rutte II:
een evaluatie van zijn Israël-Palestina-beleid

Inleiding

In november 2012 trad het kabinet Rutte II aan, een coalitie van VVD en PvdA. Frans Timmermans, voorheen Tweede Kamerlid en buitenlandwoordvoerder van de PvdA, werd Minister van Buitenlandse Zaken. Met zijn aantreden was de verwachting dat het Israël-Palestina-beleid van het nieuwe kabinet zou gaan verschillen van het beleid van Rutte I, dat werd omschreven als uitgesproken “pro-Israëliisch”.

Een jaar later maakt Een Ander Joods Geluid de balans op. Wat is er terechtgekomen van deze verwachting? Is er iets te merken van de Israël-kritische koers die Timmermans voorstond toen hij nog Tweede Kamerlid was? En wat zou dit kabinet nog kunnen doen om daadwerkelijk bij te dragen aan een oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict?

Op basis van beschrijving en analyse luidt onze conclusie dat het meest in het oog springende verschil het gegeven is dat Rutte II met Timmermans meer afstand neemt van de Israëlische regering dan Rutte I en toenmalig Minister van Buitenlandse Zaken Uri Rosenthal. Het Midden-Oostenbeleid van dát kabinet leek soms te worden gecoördineerd, zo niet verordonneerd vanuit Jeruzalem of de Israëlische ambassade; het ging in niets in tegen Israëlische wensen en verlangens. Het aaien en paaien van Israël nam af en toe groteske vormen aan. Rutte I zag de Palestijnen amper staan, of alleen met uitdrukkelijke toestemming van Israël, zoals in de kwestie van het schenken van twee scanners voor de controle van Palestijnse export, een schaamlapje omstandig gepresenteerd als ‘evenwichtig beleid’ waardoor de Palestijnse economie met wel 30% per jaar zou kunnen groeien. Toen Rosenthal als enige minister uit Rutte I niet terugkeerde in Rutte II, wettigde dat de verwachting dat er sprake zou zijn van een beleidswijziging.

Die is er gekomen, maar niet zo vergaand als door Een Ander Joods Geluid verhoopt. Het belangrijkste verschil is dat de Israëlische regering niet per definitie op haar wenken wordt bediend, dat Timmermans meer lijkt te willen aansluiten bij EU-besluiten dan een obstructieve rol te willen spelen en dat een ruimere - maar nog steeds ontoereikende - opvatting van ‘evenwichtig beleid’ de ronde doet en het beleid mede bepaalt. Palestina en de Palestijnse Autoriteit worden door Timmermans meer op gelijke voet behandeld dan door Rosenthal. Een essentieel bezwaar van Een Ander Joods Geluid wordt daarmee echter nog steeds niet ondervangen: in een fundamenteel onevenwichtige situatie als die van het Israëlisch-Palestijnse conflict bestaat ‘evenwichtig beleid’ niét uit het min of meer gelijk willen behandelen van bezetter en bezette partij. Evenwichtig beleid dient te zijn: streven naar opheffing van de asymmetrie en daarbij druk op de bezetter niet schuwen. Dat blijkt echter nog een brug te ver voor het kabinet Rutte II, wellicht doordat de VVD in zeer belangrijke mate het Midden-Oostenbeleid mee bepaalt.

Een Ander Joods Geluid draagt in haar aanbevelingen enkele elementen aan die als even zo vele stippen op de horizon kunnen dienen voor de gedachtevorming over de vraag hoe een echt evenwichtig Nederlands en multilateraal beleid tegenover Israël en Palestina er uit zou kunnen zien.

Bestuur Een Ander Joods Geluid

November 2013

E: eaig@eaig.nl | T: 020 679 58 50 | www.eaig.nl | Facebook: [eenanderjoodsgeluid](https://www.facebook.com/eenanderjoodsgeluid) | Twitter: [EAJGnieuws](https://twitter.com/EAJGnieuws)

Steun het werk van Een Ander Joods Geluid met een donatie op rekeningnummer 7401063. Een Ander Joods Geluid is erkend als ANBI, giften zijn fiscaal aftrekbaar

Wat zegt het regeerakkoord over Israël en Palestina?

Op 29 oktober 2012 bracht het kabinet Rutte II zijn regeerakkoord naar buiten¹. Daarin wijdt het een enkele regel aan Israël en Palestina.

‘Waar mogelijk draagt Nederland bij aan vrede en veiligheid in het Midden-Oosten en benut daarbij de goede banden met zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit’

Hiermee bracht het tweede kabinet Rutte een duidelijk verschil aan ten opzichte van het beleid van het eerste kabinet Rutte, dat in het regeerakkoord toentertijd alleen sprak over het aanhalen van de banden met Israël. De geciteerde passage wordt opgevat als een koerswijziging ten opzichte van de vorige Minister van Buitenlandse Zaken, Uri Rosenthal². Een Ander Joods Geluid verwelkomde deze nieuwe formulering, die kansen biedt ‘voor een nieuw Midden-Oostenbeleid’³.

Wat waren de verwachtingen ten aanzien van het kabinet en Minister van Buitenlandse Zaken Timmermans?

Bij zijn aantreden was er een algehele verwachting dat het kabinet Rutte II een meer uitgebalanceerd beleid zou voeren in zijn relaties met Israël en Palestina. Uri Rosenthal, de voorganger van Timmermans, stond bekend als een van de meest “pro-Israëlische” Ministers van Buitenlandse Zaken van de afgelopen jaren, een benaming die ook werd gebruikt voor het kabinet Rutte I als geheel⁴. De regering sprak in haar regeerakkoord expliciet over het aanhalen van de banden met Israël, en bij bezoeken van bewindslieden aan Israël werd hier ook concreet invulling aan gegeven⁵, onder meer door het voornemen een Nederlands-Israëlische Samenwerkingsraad in te stellen⁶.

Deze opstelling van het kabinet Rutte I ontmoette kritiek van de centrumlinkse oppositie, zoals van toenmalig PvdA-Kamerlid Timmermans. Zo drong Timmermans er onder meer bij Rosenthal op aan om bij zijn Israëlische collega Avigdor Lieberman te protesteren tegen een

¹ ‘Regeerakkoord 2012’, kabinetsformatie2012.nl, 29-10-2012,

<http://www.kabinetsformatie2012.nl/actueel/documenten/regeerakkoord.html>

² ‘Koerswijziging M-O-beleid kabinet’, NOS, 02-11-2012, <http://nos.nl/artikel/436054-koerswijziging-mobeleid-kabinet.html>

³ ‘Kansen voor een nieuw Midden-Oostenbeleid’, eajg.nl, 01-11-2012, <http://www.eajg.nl/node/531>

⁴ John Tyler, ‘Israel’s best friend of Europe’, Radio Netherlands Online, 19-09-2011,

<http://www.rnw.nl/english/article/israels-best-friend-europe>

⁵ ‘Verhagen en Rosenthal willen nauwer samenwerken met Israël’, rijksoverheid.nl, 07-06-2012,

<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2012/06/07/verhagen-en-rosenthal-willen-nauwer-samenwerken-met-israel.html>

⁶ ‘Kamerbrief over versterking van de betrekkingen tussen Nederland en Israël’, rijksoverheid.nl, 05-04-2012,

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2012/04/05/kamerbrief-over-versterking-van-de-betrekkingen-tussen-nederland-en-israel.html>

E: eajg@eajg.nl | T: 020 679 58 50 | www.eajg.nl | Facebook: [eenanderjoodsgeluid](https://www.facebook.com/eenanderjoodsgeluid) | Twitter: [EAJGnieuws](https://twitter.com/EAJGnieuws)

Steun het werk van Een Ander Joods Geluid met een donatie op rekeningnummer 7401063. Een Ander Joods Geluid is erkend als ANBI, giften zijn fiscaal aftrekbaar

Israëliësch besluit om de banden met de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties te verbreken⁷. Verder vroeg hij het kabinet om uitleg te geven over het bericht dat Rosenthal een (kritisch toongezet) gezamenlijk EU-standpunt over de mensenrechten in Israël en de Palestijnse gebieden had geblokkeerd⁸ en stelde Timmermans dat ‘als Rosenthal schrijft [...] zijn pen [wordt] vastgehouden door de Israëliësche premier Benjamin Netanyahu’⁹. Ook hekelde Timmermans de “pro-Israëliësche” stellingname van het kabinet Rutte I en sprak hij zich in een motie, mede ondertekend door D66-leider Alexander Pechtold, uit voor een statusophoging van Palestina bij de VN¹⁰.

‘Het verschil tussen oud-Tweede Kamerlid Frans Timmermans en minister Timmermans zal groter zijn dan het verschil tussen minister Rosenthal en minister Timmermans’

Vanwege zijn meer kritische benadering van de Israëliësche politiek was de verwachting dat Timmermans, als nieuwe Minister van Buitenlandse Zaken, een andere koers zou varen ten opzichte van zijn voorganger, ondanks de waarschuwendende woorden van VVD-buitenlandwoordvoerder Han ten Broeke dat ‘het verschil tussen oud-Tweede Kamerlid Frans Timmermans en minister Timmermans [...] groter [zal] zijn dan het verschil tussen minister Rosenthal en minister Timmermans’¹¹. ChristenUnie en SGP gaven daags na het publiceren van het regeerakkoord al aan bezorgd te zijn over de koers die het nieuwe kabinet zou gaan voeren, een koers die zij als meer “pro-Palestijns” beoordeelden¹².

⁷ ‘Timmermans: Protest Rosenthal nodig tegen besluit Israël’, Trouw, 26-03-2012, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4500/Politiek/article/detail/3231365/2012/03/26/Timmermans-Protest-Rosenthal-nodig-tegen-besluit-Israel.dhtml>

⁸ Petra de Koning en Huib Modderkolk, ‘D66 en PvdA eisen uitleg over Nederlandse blokkade EU-standpunt Israël’, NRC Handelsblad, 29-09-2011, <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/09/29/d66-en-pvv-eisen-uitleg-over-blokkade-eu-standpunt-israel/>

⁹ Max van Weezel, “Israël-hater”, Vrij Nederland, 16-11-2012, <http://www.vn.nl/Opiniemakers/Max-van-Weezel/Artikel-Max-van-Weezel/Israelhater.htm>

¹⁰ ‘Motie van de leden Pechtold en Timmermans aangaande een ophoging van de Palestijnse status’, overheid.nl, 13-09-2011, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26150-104.html>

¹¹ Teun Lagas, ‘Net als Rosenthal trapt Timmermans op de rem bij hogere VN-status Palestijnen’, Trouw, 29-11-2012, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3355227/2012/11/29/Net-als-Rosenthal-trapt-Timmermans-op-de-rem-bij-hogere-VN-status-Palestijnen.dhtml>

¹² Kees de Groot, ‘Regeerakkoord: Meer pro-Palestijns, minder pro-Israël’, Reformatorisch Dagblad, 01-11-2012, http://www.refdag.nl/nieuws/politiek/regeerakkoord_meer_pro_palestijns_minder_pro_israel_1_687765

De verschillende kwesties

In dit rapport beschrijven wij de verschillende kwesties die in het afgelopen jaar aan de orde waren in de betrekkingen tussen Nederland, Israël en de Palestijnen en waarover het kabinet een standpunt heeft ingenomen. Het betreft het vredesproces, het labelen (en eventueel weren) van nederzettingenproducten, de Palestijnse VN-statusophoging, een Israël-kritisch rapport van het Adviesorgaan Internationale Vraagstukken (AIV), de EU-richtlijnen inzake de nederzettingen, en de rechten van Palestijnse kinderen. Deze kwesties hebben vorm gegeven aan de relatie tussen Nederland en Israël, in directe bilaterale contacten maar ook in internationale organen, zoals de EU en de VN. Een Ander Joods Geluid heeft in al deze situaties nadrukkelijk zijn opvattingen uitgesproken in factsheets, position papers, opinieartikelen en persberichten.

I. Het vredesproces en bilaterale samenwerkingsfora

In december 2012 brengt het kabinet zijn visie en voorgenomen beleid naar buiten met betrekking tot het Midden-Oosten Vredesproces (MOVP)¹³. Het kabinet benoemt daarin 'het bijdragen aan de implementatie van een tweestatenoplossing' de kern van het Nederlandse kabinetsbeleid. In de kabinetsbrief over het MOVP worden verder diverse obstakels en voorwaarden genoemd die aan een vreedzame oplossing van het conflict in de weg staan. Het gaat volgens de regering onder meer om het probleem van het afgeven van veiligheidsgaranties aan zowel Israël's als Palestijnen (onder meer naar aanleiding van het conflict in november 2012 tussen Hamas en Israël), de bouw in en van de nederzettingen (met extra aandacht voor de bouw in de nederzettingen in Oost-Jeruzalem), de verdeeldheid in de Palestijnse politiek (tussen Fatah en Hamas) en de omwentelingen in de Arabische wereld.

'Het kabinet blijft bij het standpunt dat (de uitbreiding van) de nederzettingen onacceptabel is en dat 'de internationale gemeenschap de nederzettingen noch de facto, noch de jure erkent''

Het kabinet, bij monde van Timmermans, geeft aan op praktisch niveau de veiligheidssamenwerking tussen Israël en de Palestijnse Autoriteit te (blijven) ondersteunen. Verder blijft het kabinet bij het standpunt dat (de uitbreiding van) de nederzettingen onacceptabel is en dat 'de internationale gemeenschap de nederzettingen noch *de facto*, noch *de jure* erkent'. Nederzettingenproducten moeten volgens de regering vooral niet op eenzelfde manier behandeld worden als producten uit Israël, en Nederland zal zich blijven inzetten voor 'het verbeteren van de leefomstandigheden en de ontwikkelingsmogelijkheden' van Palestijnen die in de zogeheten C-gebieden op de bezette Westelijke Jordaanoever

¹³ 'Brief over het voorgenomen kabinetsbeleid ten aanzien van het Midden-Oosten Vredesproces (MOVP) en de betrekkingen van Nederland met Israël en de Palestijnse Autoriteit', overheid.nl, 12-12-2012, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-23432-339.html>

wonen - de gebieden waarover Israël de totale controle heeft. Tenslotte spreekt het kabinet zich uit voor nieuwe vredesonderhandelingen en geeft het aan met zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit de banden aan te willen halen via bilaterale fora. In deze fora zal aan uiteenlopende thema's aandacht worden besteed.

Tijdens een bezoek van de minister aan Israël en de Palestijnse gebieden in juni 2013 worden deze fora officieel gelanceerd¹⁴. Met beide partijen zal om de twee jaar een bilateraal forum worden georganiseerd, de ene keer in Nederland, de andere keer in respectievelijk Israël dan wel Palestina. Elke keer zal het forum in het teken staan van bepaalde thema's; voor de eerste editie, in december 2013, zijn dat energie en water. Met betrekking tot het vredesproces spreekt het kabinet zijn volle steun uit voor het initiatief van de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken Kerry¹⁵.

Een Ander Joods Geluid is van mening dat Timmermans zich vooral niet blind zou moeten staren op het vredesinitiatief, waarvan de verwachtingen niet bepaald hooggespannen zijn¹⁶. De Nederlandse regering zou er volgens Een Ander Joods Geluid goed aan doen om, binnen EU-verband en bilateraal, een eigen actieve koers te varen om vorm te geven aan serieuze en evenwichtige vredesonderhandelingen. Eenzelfde boodschap verwoordde Een Ander Joods Geluid in een gezamenlijke brief met SIVMO (Steuncomité Israëli'sche Vredes- en Mensenrechtenorganisaties) en gate48 - Platform voor Kritische Israëli's in Nederland, voorafgaand aan het bezoek van Timmermans aan Israël en Palestina in juni¹⁷.

II. De Palestijnse statusophoging bij de Verenigde Naties

Op 29 november 2012 dient de Palestijnse Autoriteit een motie in bij de Verenigde Naties waarin zij de Algemene Vergadering verzoekt vóór een statusophoging van de Palestijnse Autoriteit naar 'waarnemer niet-lidstaat' te stemmen. De motie wordt met een grote meerderheid van stemmen aangenomen: 138 VN-lidstaten stemmen voor, 41 onthouden zich van stemming en 9 landen stemmen tegen. Nederland is een van de stemonthouders. Voorafgaand aan deze stemming diene D66 en SP, in de persoon van Tweede Kamerleden Sjoerd Sjoerdsma en Harry van Bommel, een motie in waarin de regering wordt opgeroepen de statusophoging te steunen¹⁸. In 2011 had Timmermans, toen nog als Kamerlid, zich in een soortgelijke motie - ingediend samen met Alexander Pechtold (D66) - uitgesproken voor deze statusophoging (die ook wel bekend staat als de 'Vaticaan-optie')¹⁹.

¹⁴ 'Nederland haalt banden aan met Israël en Palestijnen', Volkskrant, 17-06-2013, <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3460434/2013/06/17/Nederland-haalt-banden-aan-met-Israel-en-Palestijnen.dhtml>

¹⁵ 'Verslag van het bezoek van minister Timmermans aan Libië, Tunesië, Israël en de Palestijnse Gebieden', overheid.nl, 05-07-2013, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33400-V-145.html>

¹⁶ Jaap Hamburger, 'Timmermans moet zich niet blindstaren op Kerry's vredesinitiatief', opiniestukken.com, 21-06-2013, <http://www.eajg.nl/node/601>

¹⁷ 'Timmermans: de tijd dringt voor vrede in Israël en Palestina', eajg.nl, 14-06-2013, <http://www.eajg.nl/node/599>

¹⁸ 'Motie van de leden Sjoerdsma en Van Bommel aangaande steun voor de aanvraag voor opwaardering van de Palestijnse vertegenwoordiging', overheid.nl, 15-11-2012, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-21501-02-1194.html>

¹⁹ 'Motie van de leden Pechtold en Timmermans aangaande een ophoging van de Palestijnse status', overheid.nl, 13-09-2011, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26150-104.html>

In een brief aan de Tweede Kamer voorafgaand aan de stemming laat Timmermans weten dat het kabinet ervoor gekozen heeft de statusophoging niet te steunen²⁰. Volgens de minister zouden de effecten ervan “per saldo negatief” zijn. Het kabinet acht de resolutie “niet bevorderlijk voor het vredesproces”, en zegt te streven naar een EU-consensus hierover.

STEMMING BINNEN EUROPESE UNIE		
VOOR	TEGEN	ONTHOUDING
België	Tsjechië	Bulgarije
Cyprus		Estland
Denemarken		Duitsland
Finland		Groot-Brittannië
Frankrijk		Hongarije
Griekenland		Letland
Ierland		Litouwen
Italië		Nederland
Luxemburg		Polen
Malta		Roemenië
Oostenrijk		Slovenië
Portugal		Slowakije
Spanje		
Zweden		

Voor Een Ander Joods Geluid is de Nederlandse onthouding een grote teleurstelling²¹. Veertien EU-landen stemmen uiteindelijk wel voor de ophoging, waaronder Frankrijk, Italië en België. De ophoging van de status van Palestina in de VN zendt een duidelijk signaal uit dat de bezetting haar langste tijd heeft gehad, en dat het werken aan een tweestatenoplossing prioriteit heeft²². De stemonthouding is daarmee voor de Nederlandse regering een gemiste kans om de met woorden beleden steun voor een onafhankelijke Palestijnse staat in daden om te zetten²³.

III. De labeling van nederzettingenproducten

Begin maart 2013 spreekt Timmermans zich uit voor het als zodanig labelen van producten uit Israël's nederzettingen. Deze producten komen immers niet uit Israël²⁴. Zijn uitspraak volgde op een - later schielijk verwijderd - advies hierover op de website van het Ministerie van Economische Zaken. Volgens de minister heeft de consument het recht te weten waar producten vandaan komen, en “als op producten uit de nederzettingen staat dat deze uit Israël komen, klopt dat gewoon niet met het internationaal recht”. In Israël wordt woedend gereageerd op dit standpunt, waarbij onder meer de vergelijking wordt getrokken met de ‘boycot van Joodse producten’ tijdens het Nazi-tijdperk²⁵. Premier Rutte op zijn beurt verdedigt de woorden van Timmermans en geeft aan dat deze conform Europese afspraken zijn²⁶. Ook in het Kamerdebat dat volgt op de uitspraken blijft Timmermans bij zijn stellingname - die zou voortvloeien uit een concrete vraag van het bedrijfsleven en het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL) om duidelijkheid te scheppen over de

²⁰ ‘De situatie in het Midden-Oosten. Nr. 336 - brief van de Minister van Buitenlandse Zaken’, overheid.nl, 15-12-2012, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-23432-336.html>

²¹ ‘Een Ander Joods Geluid teleurgesteld over stemonthouding Nederland bij VN’, eajg.nl, 30-11-2012, <http://www.eajg.nl/node/544>

²² ‘Position Paper: Een VN-waarnemersstatus als niet-lidstaat voor Palestina’, eajg.nl, 03-10-2012, <http://www.eajg.nl/node/524>

²³ Jaap Hamburger, ‘De Palestijnse staat: hoogste tijd!’, Joop.nl, 29-11-2012, <http://www.eajg.nl/node/543>

²⁴ ‘Timmermans: ‘Uit Israël aanpassen’’, NOS, 08-03-2013, <http://nos.nl/artikel/482267-timmermans-uit-israel-aanpassen.html>

²⁵ Attila Somfalvi, ‘Holland to label settlement goods?’, YNet, 07-03-2013, <http://www.ynetnews.com/articles/0.7340.L-4353871.00.html>

²⁶ ‘Rutte begrijpt ophef in Israël over label niet’, NOS, 08-03-2013, <http://nos.nl/video/482425-rutte-begrijpt-ophef-in-israel-over-label-niet.html>

labelingskwestie -, ondanks beschuldigingen van oppositiepartijen dat het kabinet hiermee aan 'Israël-bashing' zou doen²⁷.

Begin mei zou het kabinet hebben besloten de juiste etikettering van producten uit Israël's nederzettingen op de lange baan te schuiven²⁸. Dit zou voortkomen uit bezwaren van de VVD-fractie, die de labelingskwestie liever aan de markt zou willen overlaten. Minister Timmermans verklaart met betrekking tot het labelen van nederzettingenproducten dit in Europees verband te willen regelen. Berichten dat de EU onder druk van de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken John Kerry de labeling van nederzettingenproducten zou hebben uitgesteld²⁹, om daarmee 'ruimte te geven' aan Israëlisch-Palestijnse vredesonderhandelingen, worden door Timmermans tegengesproken³⁰. Desgevraagd geeft het kabinet aan geen voorstander te zijn van een importverbod van goederen uit de nederzettingen "of maatregelen die leiden tot een boycot van deze goederen", aangezien hiermee het vredesproces "onverantwoord" wordt "belast"³¹.

'Het kabinet geeft aan geen voorstander te zijn van een importverbod van goederen uit de nederzettingen 'of maatregelen die leiden tot een boycot van deze goederen', aangezien hiermee het vredesproces 'onverantwoord' wordt 'belast'

Een Ander Joods Geluid heeft begin 2013 zijn steun uitgesproken voor het labelen van nederzettingenproducten en is van oordeel dat het in zijn geheel weren van nederzettingenproducten van de Nederlandse markt op zijn plaats zou zijn³². 'De nederzettingen zijn illegaal en hun bestaan draagt bij aan de dagelijkse mensenrechtenschendingen die vast onderdeel van de Israëlische bezetting van Palestina zijn [...] In het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen en het politieke streven

²⁷ Joost de Vries, 'Timmermans: 'Het is doodsimpel: nederzettingen liggen niet in Israël'', De Volkskrant, 12-03-2013, <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/3408086/2013/03/12/Timmermans-Het-is-doodsimpel-nederzettingen-liggen-niet-in-Israel.dhtml>

²⁸ 'Kabinet stelt etikettering producten Israëlische nederzettingen uit', NRC Handelsblad, 04-05-2013, <http://www.nrc.nl/nieuws/2013/05/04/kabinet-schuift-etikettering-producten-nederzettingen-op-lange-baan/>

²⁹ 'EU-label Westoever uitgesteld', NOS, 19-05-2013, <http://nos.nl/artikel/508590-eulabel-westoever-uitgesteld.html>

³⁰ 'Labeling Israëlproducten gaat door', Reformatorisch Dagblad, 24-04-2013, http://www.refdag.nl/nieuws/politiek/labeling_israelproducten_gaat_door_1_740797

³¹ 'Brief regering. Beleid van het kabinet met betrekking tot de invoer van producten afkomstig uit Israëlische nederzettingen in bezet Palestijns gebied en uit de bezette Golan-hoogvlakte', overheid.nl, 07-10-2013, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-23432-351.html>

³² Jaap Hamburger, 'Nederland moet het voortouw nemen in het weren van producten uit Israël's nederzettingen', De Volkskrant, 16-03-2013, <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3410539/2013/03/16/Nederland-moet-het-voortouw-nemen-in-het-weren-van-producten-uit-Israels-nederzettingen.dhtml>

naar een tweestatenoplossing is het geheel weren van nederzettingenproducten op de Nederlandse markt verreweg de beste optie³³.

IV. Het AIV-rapport

In oktober 2012 doet de Eerste Kamer het verzoek aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) om een advies te schrijven over het Midden-Oosten Vredesproces in een veranderende Arabische wereld. Dat leidt in april 2013 tot het advies, getiteld

TUSSEN WOORD EN DAAD
PERSPECTIEVEN OP DUURZAME VREDE
IN HET MIDDEN-OOSTEN
 No. 83, maart 2013

‘Tussen woord en daad. Perspectieven op duurzame vrede in het Midden-Oosten’³⁴. Daarin stelt de AIV onder meer dat Nederland, binnen EU-verband, zich sterk moet maken voor een eigenstandig Midden-Oostenbeleid en dat Nederland bedrijven actiever moet ontmoedigen economische banden te onderhouden met Israëls nederzettingen. Daarnaast stelt het adviesorgaan dat er nagedacht moet worden over zowel het weren van nederzettingenproducten van de Nederlandse markt als het instellen van sancties bij voortdurend Israëlisch beleid dat een tweestatenoplossing frustreert en het internationaal recht schendt.

Het advies krijgt in de Tweede Kamer een gemengde ontvangst. Terwijl de toenmalige PvdA-buitenlandwoordvoerder Désirée Bonis het typeert als “een uitstekend rapport”³⁵, stelt VVD-buitenlandwoordvoerder Han ten Broeke dat het rapport “de schoonheid heeft van de studeerkamer” waar het vooral moet blijven, en zegt SGP-voorman Kees van der Staaij “onaangenaam verrast” te zijn³⁶. In juli 2013 reageert het kabinet zelf op het AIV-advies middels een kabinetsbrief³⁷. Daarin onderschrijft het deels het AIV-advies, maar deels ook bepaald niet. Zo benadrukt het kabinet dat de nieuwe vredesonderhandelingen onder leiding van Amerikaans Minister van Buitenlandse Zaken John Kerry op de volledige steun kunnen rekenen van Nederland, en dat de regering dus niet voornemens is een van de partijen - Israël - verder onder druk te zetten middels eventuele sancties of boycots - opties die het AIV wel verkent, onder meer met betrekking tot nederzettingenproducten. Tevens geeft het kabinet aan een eventuele rol van de EU in het vredesproces, waarvoor het AIV krachtig pleit, alleen weggelegd te zien voor het over de volle breedte steunen van deze zelfde nieuw gestarte vredesonderhandelingen.

³³ ‘Een Ander Joods Geluid verheugd over oproep om nederzettingenproducten correct te labelen’, eajg.nl, 08-03-2013, <http://www.eajg.nl/node/574>

³⁴ ‘Tussen woord en daad. Perspectieven op duurzame vrede in het Midden-Oosten’, Advies Internationale Vraagstukken (AIV), 16-04-2013, <http://www.aiv-advies.nl/>

³⁵ Harm Ede Botje, ‘Het geduld met Israël raakt op’, Vrij Nederland, 16-05-2013, <http://www.vn.nl/Archief/Buitenland/Artikel-Buitenland/Het-geduld-met-Israël-raakt-op.htm>

³⁶ ‘Politiek rechts fileert ‘eenzijdig’ Israël-advies’, Nederlands Dagblad, 18-04-2013, <http://www.nd.nl/artikelen/2013/april/18/politiek-rechts-fileert-eenzijdig-israel-advies>

³⁷ ‘Brief regering. Kabinetsreactie op AIV-advies No. 83 ‘Tussen woord en daad, perspectieven op duurzame vrede in het Midden-Oosten’’, overheid.nl, 22-07-2013, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-23432-348.html>

Een Ander Joods Geluid roept Timmermans in mei van dit jaar op het AIV-advies te volgen omdat het uitoefenen van meer druk op de Israëlische regering, onder meer door het weren van nederzettingenproducten, nog het weinige is dat op dit moment politiek haalbaar lijkt om van een tweestatenoplossing een realiteit te helpen maken³⁸.

V. De Europese nederzettingenrichtlijnen

Op 19 juli 2013 publiceert de Europese Commissie richtlijnen voor de financiering door Europese organen van Israëlische entiteiten en door hen ontplooide activiteiten in de bezette Palestijnse gebieden (inclusief Oost-Jeruzalem) en op de bezette Golan Hoogvlakten³⁹. De richtlijnen verbieden steun van de Europese Commissie middels subsidies, prijzen en andere financiële instrumenten aan Israëlische entiteiten gevestigd in de nederzettingen in de bezette Palestijnse gebieden, of ten behoeve van specifieke activiteiten die door Israëlische entiteiten in die gebieden worden ontplooid. Het kabinet geeft aan dat de richtlijnen nog verder worden uitgewerkt, maar maakt niet expliciet kenbaar waar zij met betrekking tot de implementatie ervan staat, daar de richtlijnen de verantwoordelijkheid zijn van de Europese Commissie⁴⁰.

Een Ander Joods Geluid is voorstander van de door de Europese Commissie aangekondigde nederzettingenrichtlijnen⁴¹. De richtlijnen bevestigen het staande Europese beleid dat de nederzettingen illegaal zijn en dat de EU geen Israëlische soevereiniteit erkent over de sinds 1967 door Israël bezette Palestijnse gebieden. De richtlijnen hebben daarnaast een positieve rol gespeeld in het herstarten van Israëlische-Palestijnse vredesbesprekingen. Bovenal is het tijd dat de druk op Israël toeneemt om de bezetting te beëindigen, hetgeen niet alleen in het belang is van de Palestijnen, maar juist ook in het belang van Israël zelf.

VI. Palestijnse kinderrechten

In het afgelopen jaar heeft het kabinet meermaals aandacht besteed aan schendingen van de rechten van Palestijnse kinderen door het Israëlische leger in geval van arrestatie en detentie. Deze aandacht volgt onder meer op Kamervragen⁴² over deze problematiek en na een oproep aan de Nederlandse regering van verschillende politieke jongerenorganisaties, waaronder de Jonge Socialisten van de PvdA⁴³, om aan deze kwestie aandacht te

³⁸ Jaap Hamburger, 'Timmermans, luister naar advies AIV over Israël', Reformatorisch Dagblad, 07-05-2013, http://www.refdag.nl/opinie/timmermans_luister_naar_advies_aiv_over_israel_1_736809

³⁹ European Commission notice 2013/C 205/05, 'Guidelines on the eligibility of Israeli entities and their activities in the territories occupied by Israel since July 1967 for grants, prizes and financial instruments funded by the EU from 2014 onwards', Official Journal of the European Union, 19-07-2013, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:205:0009:0011:EN:PDF>

⁴⁰ 'Brief regering. Beleid van het kabinet met betrekking tot de invoer van producten afkomstig uit Israëlische nederzettingen in bezet Palestijns gebied en uit de bezette Golan-hoogvlakte', overheid.nl, 07-10-2013, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-23432-351.html>

⁴¹ 'Position Paper: De nederzettingenrichtlijnen van de Europese Commissie', Een Ander Joods Geluid, 24-10-2013, <http://www.eajg.nl/node/647>

⁴² 'Vragen van het lid Omtzigt (CDA) over het bericht dat de Palestijnse Autoriteit overweegt om Israël aan te klagen bij het Internationaal Strafhof voor de detentie van kinderen', overheid.nl, 16-01-2013, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kv-tk-2013Z00515.html>

⁴³ Jonge Democraten, 'Jongerenorganisaties vragen Nederlandse regering om aandacht voor rechten van kinderen in Palestijnse gebieden', jongedemocraten.nl, 04-01-2013,

besteden. Volgend op zijn bezoek aan Israël en Palestina en de publicatie van een VN-rapport over de arrestatie en detentie van Palestijnse kinderen geeft Timmermans aan de genoemde misstanden in het rapport “heftig” te vinden en de problematiek rond arrestatie en detentie van Palestijnse kinderen aangekaart te hebben bij Israëls Minister van Justitie Tzipi Livni⁴⁴. Hij benadrukt dat nogmaals in antwoorden op vragen op de mensenrechtenbeleidsbrief ‘Respect en recht voor ieder mens’⁴⁵. Timmermans geeft in een kabinetsbrief van begin oktober 2013 aan dat het kabinet “bezorgd [is] over de omstandigheden waarin Palestijnse kinderen door Israël worden gearresteerd en gedetineerd”⁴⁶. Tevens benadrukt de minister dat Israël aan zijn internationale verplichtingen met betrekking tot het waarborgen van Palestijnse kinderrechten dient te voldoen en dat Nederland in verschillende fora de Israëlsche regering zal blijven aanmoedigen misstanden tegen te gaan.

Een Ander Joods Geluid ondersteunt de stappen die het kabinet heeft gezet op het vlak van Palestijnse kinderrechten⁴⁷ en heeft als lid van de Nederlandse Coalitie voor Palestijnse kinderen in Israëlsche gevangenschap ook meermaals aandacht gevraagd voor deze kinderrechtenschendingen⁴⁸.

<http://jongedemocraten.nl/jdmedia/persberichten/4558-jongerenorganisaties-vragen-nederlandse-regering-om-aandacht-voor-rechten-van-kinderen-in-palestijnse-gebieden.html>

⁴⁴ ‘Timmermans: heftig VN-rapport’, NOS, 21-06-2013, <http://nos.nl/artikel/520845-timmermans-heftig-vnrapport.html>

⁴⁵ ‘Vragen en antwoorden over de brief inzake de Beleidsbrief ‘Respect en recht voor ieder mens’’, overheid.nl, 02-09-2013, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32735-83.html>

⁴⁶ ‘Kamerbrief over de situatie van minderjarige Palestijnen in Israëlsche detentie’, rijksoverheid.nl, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/10/04/kamerbrief-over-de-situatie-van-minderjarige-palestijnen-in-israelische-detentie.html>

⁴⁷ ‘Timmermans zet Palestijnse kinderrechten op de agenda’, eajg.nl, 25-06-2013, <http://www.eajg.nl/node/602>

⁴⁸ Website Nederlandse Coalitie voor Palestijnse kinderen in Israëlsche gevangenschap, www.palestijnsekinderencoalitie.org

E: eajg@eajg.nl | T: 020 679 58 50 | www.eajg.nl | Facebook: [eenanderjoodsgeluid](https://www.facebook.com/eenanderjoodsgeluid) | Twitter: [EAJGnieuws](https://twitter.com/EAJGnieuws)

Steun het werk van Een Ander Joods Geluid met een donatie op rekeningnummer 7401063. Een Ander Joods Geluid is erkend als ANBI, giften zijn fiscaal aftrekbaar

Analyse en aanbevelingen

In juni 2013 stapt Désirée Bonis, buitenlandwoordvoerder voor de PvdA, op als Tweede Kamerlid. Over de reden van opstappen wordt druk gespeculeerd. Bonis geeft zelf aan dat het werk als Tweede Kamerlid haar niet lag. Al snel wordt echter bekend dat het opstappen mede voortkomt uit ontevredenheid over het Israël-beleid van het kabinet. Bonis zou onder meer ontevreden zijn geweest over het uitblijven van Nederlandse steun voor de Palestijnse VN-statusophoging, waar zij zelf voor was maar in welke kwestie zij zich gedwongen zag de stemonthouding te steunen waartoe het kabinet had besloten⁴⁹. In augustus gaat het ex-Kamerlid in een opiniestuk in het NRC Handelsblad zelf in op de echte redenen van haar vertrek uit de Kamer. Volgens Bonis zou haar partij, de PvdA, het buitenlandbeleid (waaronder haar Israël-Palestina-beleid) vooral laten bepalen door de VVD⁵⁰. De druppel die de emmer doet overlopen is voor Bonis het debat over het burgerinitiatief 'Sloop de Muur' in juni. Daarin wordt het kabinet opgeroepen Israël ter verantwoording te roepen voor de Afscheidingsmuur die Israël heeft gebouwd, grotendeels in de bezette Palestijnse gebieden. Een PvdA-motie waarin Nederland wordt opgeroepen om bij het intensiveren van de betrekkingen met zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit aan beide partijen duidelijk te maken dat zij het internationaal recht dienen te respecteren wordt door Timmermans ontraden. Het ex-Tweede Kamerlid stelt dat "de pro-Israëlische lijn van het kabinet Rutte-I onder Rutte II gewoon wordt voortgezet"⁵¹.

Heeft Bonis het gelijk aan haar kant? Vast staat dat er wel degelijk verschillen te benoemen zijn tussen het Israël-Palestina-beleid van Rutte I en Rutte II. Er lijkt nu meer oog te zijn voor Palestijnse belangen naast die van Israël. De verbreding van de samenwerkingsfora, de (verbale) evenwichtigheid die Timmermans naar voren brengt als het gaat over het Midden-Oosten Vredesproces en de heldere stellingname rond de labeling van nederzettingenproducten ("de nederzettingen liggen simpelweg niet in Israël") zijn indicaties van een Israël-kritischer beleid. Tegelijkertijd gaat het in veel van deze gevallen over nuanceverschillen qua vorm, maar niet qua inhoud; zo sprak ook Rosenthal zich, weliswaar minder expliciet, uit voor een correcte labeling van nederzettingenproducten.

In hun analyse 'Poedeldiplomatatie of de kunst van het schipperen?' in het blad *Socialisme & Democratie* betogen Jort Statema en Paul Aarts dat er amper sprake is van een koerswijziging⁵². Volgens de auteurs voert Timmermans, als 'eigen' PvdA-minister, een "risicoloze politiek" richting Israël, zeker in vergelijking met het beleid dat hij voorstond als Tweede Kamerlid. Volgens Statema en Aarts geeft Timmermans weinig tot geen tegenwicht aan de "pro-Israël-koers" van de VVD, die de koers die is ingezet onder VVD-minister Rosenthal graag ziet voortgezet. Zij merken daarbij wel op dat de minister moet opboksen

⁴⁹ 'Bonis (PvdA) stapt uit Kamer', Algemeen Dagblad, 13-06-2013,

<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3458336/2013/06/13/Bonis-PvdA-stapt-uit-Kamer.dhtml>

⁵⁰ Mark Kranenburg, 'Ex-fractielid PvdA: partij liet buitenlandbeleid door VVD bepalen', NRC Handelsblad, 24-08-2013, <http://www.nrc.nl/nieuws/2013/08/24/ex-fractielid-pvda-partij-liet-buitenlandbeleid-door-vvd-bepalen/>

⁵¹ "'VVD bepaalt buitenlandbeleid'", NOS, 24-08-2013, <http://nos.nl/artikel/543777-vvd-bepaalt-buitenlandbeleid.html>

⁵² Jort Statema en Paul Aarts, 'Poedeldiplomatatie of de kunst van het schipperen?', *Socialisme & Democratie* (via [eajg.nl](http://www.eajg.nl)), oktober 2013, <http://www.eajg.nl/node/645>

tegen wat een “pro-Israëlblok” in de Tweede Kamer wordt genoemd, bestaande uit CDA, VVD, ChristenUnie, SGP en PVV.

Een Ander Joods Geluid is ook voor een pro-Israëlkoers van het kabinet, met dien verstande dat het een koers is die daadwerkelijk in het belang van Israël is en die daarom inhoudt dat de huidige Israëlische politiek van bezetting veel kritischer wordt benaderd. In dat opzicht heeft het kabinet een onvoldoende gescoord. Dat neemt niet weg dat er wel enkele positieve ontwikkelingen plaats hebben gevonden. Hoewel Een Ander Joods Geluid voor het volledig weren van nederzettingenproducten is, ziet het de labeling van nederzettingenproducten als een eerste stap daartoe, en vanuit die optiek waren de woorden van Timmermans daarover meer dan gewenst. Dat het kabinet vervolgens een Europese voortrekkersrol in het aanzwengelen van dit debat laat liggen en zich daarentegen verschuilt achter Europese besluitvorming, is een gemiste kans.

De stemonthouding van Nederland bij het ophogen van de Palestijnse VN-status is een verschil met het ‘neen’ van Rutte I bij de stemming over het Palestijns VN-lidmaatschap in het jaar daarvoor. Tegelijkertijd is de statusophoging in november 2012 minder vergaand dan de statusophoging die in 2011 aan de orde was. Tegen de achtergrond van de 14 EU-lidstaten die vóór de ophoging stemmen - waaronder landen als Frankrijk, Italië, Zweden, Denemarken en België - is de Nederlandse stemonthouding toch een zwakgebod en laat Nederland een kans schieten om het idee van een tweestatenoplossing kracht bij te zetten.

Ronduit teleurstellend was de lauwe en voor een groot deel zelfs afwijzende reactie van het kabinet op het AIV-advies ‘Tussen woord en daad’. Daar waar het adviesorgaan aanbevelingen doet voor een actief Nederlands beleid in zowel bilateraal als EU-verband, blijft Timmermans vasthouden aan een passief Israël-beleid waarin de VS, als partijdige bemiddelaar, een leidende rol in het vredesproces wordt toegedicht. Elke druk op de Israëlische regering wordt door de minister en coalitiepartner VVD resoluut van de hand gewezen.

Een Ander Joods Geluid hoopt dat het kabinet Rutte II zijn Israël-Palestina-beleid het komende jaar anders zal invullen dan tot nu toe het geval was. Daartoe doet Een Ander Joods Geluid de volgende aanbevelingen:

1. **Zet in op een actief en agendabepalend Nederlands Israël-Palestina-beleid, ook in Europa.** In antwoorden op Kamervragen, in kabinetsreacties en in debatten in de Tweede Kamer blijft het kabinet angstvallig en krampachtig vasthouden aan de gedachte dat Nederland alleen kan handelen met goedkeuring van en in lijn met zowel de EU als - vooral - de VS. Enige ambitie om juist die agenda mede te bepalen, waartoe zeker in de EU mogelijkheden liggen, blijft achterwege. Rutte II zou vorm moeten geven aan een actief Midden-Oostenbeleid binnen Europa en andere EU-lidstaten aan de hand moeten nemen in plaats van achteraan te lopen of zelfs dwars te liggen.

E: eaig@eaig.nl | T: 020 679 58 50 | www.eaig.nl | Facebook: [eenanderjoodsgeluid](https://www.facebook.com/eenanderjoodsgeluid) | Twitter: [EAJGnieuws](https://twitter.com/EAJGnieuws)

Steun het werk van Een Ander Joods Geluid met een donatie op rekeningnummer 7401063. Een Ander Joods Geluid is erkend als ANBI, giften zijn fiscaal aftrekbaar

- 2. Inventariseer drukmiddelen om de bezetting tot een einde te brengen en een tweestatenoplossing te realiseren.** Het beëindigen van de bezetting en het realiseren van een volwaardige Palestijnse staat naast Israël is in het langetermijnbelang van zowel Palestijnen als Israëli's. Hoe langer de bezetting voortduurt, hoe desastreuzer de gevolgen ervan zijn voor beide volkeren. Het kabinet zou daarom moeten nadenken over welke concrete druk op met name Israël kan worden uitgeoefend om aan de bezetting een einde te maken. Het weren van nederzettingenproducten is daarbij één van de mogelijkheden, maar er zijn er veel meer te bedenken. Een grondig overzicht laat zien wat er blijft liggen, en biedt tegelijk beleidsalternatieven. Alleen al van een dergelijke inventarisatie gaat een niet mis te verstaan signaal uit.

- 3. Heb oog voor machtsverhoudingen.** Een Ander Joods Geluid ondersteunt het kabinet in zijn consequente veroordeling van raketaanvallen vanuit de Gazastrook op Israël, het aanklaarten van corruptie door de Palestijnse Autoriteit en andere rechtenschendingen aan Palestijnse zijde. Kritiek op een van de partijen moet niet leiden tot het zwijgen over wat er bij de andere partij mis is. Tegelijkertijd dient het kabinet zich te realiseren dat Israël een absolute sleutelpositie inneemt in de mogelijkheden het conflict te beëindigen, en dat druk op de Israëlische regering als sterkste partij in het conflict onontbeerlijk is om aan vrede bij te dragen.

- 4. Maak mensenrechten en het internationaal recht prioriteit.** Een Ander Joods Geluid is niet tegen het voorgenomen kabinetsbeleid om de banden met Israël en de Palestijnse Autoriteit aan te halen, onder meer door het instellen van samenwerkingsfora, zolang maar niet uit het oog wordt verloren dat er sprake is van bezetting en van een dagelijkse praktijk van (mensen)rechtenschendingen. De aangekondigde fora dienen in totstandkoming en uitvoering afhankelijk gemaakt te worden van vorderingen in het vredesproces en van het tegengaan van zowel mensenrechtenschendingen als schendingen van het internationaal recht.